

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

УДК 378:338.1(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15088223>

**Прогностичний аналіз тенденцій розвитку вищої освіти України в
повоєнний період**

Шихненко Катерина Іванівна,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри філології та
перекладу, Київський національний університет технологій та дизайну,

Інститут права та сучасних технологій, Київ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-8623-2907>

Борисенко Карина Юріївна,

аспірантка спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»,

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,

Полтава, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-7728-3825>

Ковтюх Лідія Миколаївна,

доцент, завідувачка кафедри виконавських дисциплін №1, Факультет
виконавської майстерності та музикознавства, Київська муніципальна

академія музики ім. Р. М. Глієра, Київ, Україна,

<https://orcid.org/0009-0006-8702-5164>

Прийнято: 12.03.2025 | Опубліковано: 26.03.2025

Анотація. Система вищої освіти України зазнає глибоких трансформацій, спричинених збройним конфліктом. Війна призвела до руйнування матеріально-технічної бази закладів вищої освіти, масової міграції студентів та викладачів, скорочення бюджетного фінансування та погіршення психологічного стану учасників освітнього процесу. **Метою** дослідження є визначення ключових напрямів трансформації системи вищої освіти з урахуванням сучасних викликів та майбутніх потреб суспільства. **Методи.** Для реалізації поставленої мети використано методи системного аналізу, порівняльного дослідження світового досвіду відновлення освітніх систем після криз, а також сценарного моделювання можливих траєкторій розвитку. Дослідження базується на аналізі сучасного стану вищої освіти України, інформації про демографічні та економічні тенденції, а також нормативних документів у сфері освіти. **Результати** роботи містять ідентифікацію основних викликів: скорочення кількості студентів, дефіцит фінансування, потреба в модернізації інфраструктури та адаптація до європейських стандартів. У дослідженні показано, що прискорене впровадження цифрових технологій (наприклад, Zoom, Moodle) під час дії воєнного стану дозволило зберегти доступність навчання по всій території України. Дослідження у сфері психології виявили високий рівень депресії (86%), тривожності (66%) і посттравматичний стресовий розлад (48%) серед студентів, що негативно позначається на їхній академічній успішності. Перспективи розвитку освітньої галузі пов'язані з міжнародною співпрацею, залученням грантів і фокусом на прикладних дослідженнях для потреб відбудови. **Висновки.** Вища освіта України має потенціал для відновлення та інтеграції до глобального простору завдяки цифровим рішенням, академічній мобільності й міжнародній співпраці. Науково-дослідна діяльність може

відродитися через залучення грантів, розвиток прикладних досліджень і повернення молодих учених, що сприятиме інноваціям і підготовці кадрів для відбудови. Успіх залежить від модернізації інфраструктури, підвищення кваліфікації викладачів, психологічної підтримки та активізації наукового потенціалу, що зміцнить конкурентоспроможність університетів.

Ключові слова: вища освіта, збройний конфлікт, науково-дослідна діяльність, цифрові технології, міжнародна співпраця, академічна успішність.

Prognostic analysis of trends in the development of higher education in Ukraine in the post-war period

Kateryna Shykhnenko,

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Philology and Translation, Institute of Law and Modern Technologies, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-8623-2907>

Karyna Borysenko,

Postgraduate student in Vocational Education (by specialisation), Luhansk Taras Shevchenko National University, Poltava, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-7728-3825>

Lidiia Kovtiukh,

Associate Professor, Head of Department of Performing Disciplines №1, Faculty of Performing Arts and Musicology, R. Glier Kyiv Municipal Academy of Music, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0006-8702-5164>

Abstract. *Ukraine's higher education system is undergoing profound transformations caused by the armed conflict. The war has led to the destruction of the material and technical base of higher education institutions, mass migration of students and teachers, reduced budget funding, and deterioration of the psychological state of participants in the educational process. **The purpose** of the study is to identify the key areas of transformation of the higher education system, taking into account current challenges and future needs of society. **Methods.** To achieve this goal, the methods of system analysis, comparative research of the world experience of restoring educational systems after crises, as well as scenario modeling of possible development trajectories were used. The study is based on the analysis of the current state of higher education in Ukraine, information on demographic and economic trends, as well as regulatory documents in the field of education. **The results** of the study include the identification of the main challenges: a reduction in the number of students, a lack of funding, the need to modernize infrastructure and adaptation to European standards. The study shows that the accelerated introduction of digital technologies (e.g., Zoom, Moodle) has made it possible to maintain the availability of education throughout Ukraine. Studies in the field of psychology have revealed high levels of depression (86%), anxiety (66%), and post-traumatic stress disorder (48%) among students, which negatively affects their academic performance. Prospects for the development of the education sector are associated with international cooperation, attracting grants, and focusing on applied research for the needs of reconstruction. **Conclusions.** Ukraine's higher education has the potential to recover and integrate into the global space through digital solutions, academic mobility, and international cooperation. Research can be revitalized by attracting grant funding, developing applied research, and bringing back young scientists, which will contribute to innovation and training for*

reconstruction. Success depends on modernizing the infrastructure, upgrading the skills of teachers, providing psychological support, and enhancing the scientific potential, which will strengthen the competitiveness of universities.

Keywords: *higher education, armed conflict, research activities, digital technologies, international collaboration, academic performance.*

Постановка проблеми. Система вищої освіти України перебуває під впливом значних трансформаційних процесів, зумовлених тривалим збройним конфліктом, який розпочався у 2014 році та досяг нового рівня ескалації у 2022 році. Цей конфлікт спричинив системні зміни у функціонуванні закладів вищої освіти, порушивши їхню інфраструктурну, кадрову та фінансову стабільність. Значна кількість закладів, зокрема в регіонах активних бойових дій, зазнала часткового або повного руйнування матеріально-технічної бази, включаючи навчальні корпуси, лабораторії, бібліотеки та гуртожитки. Такі втрати створюють об'єктивні перешкоди для забезпечення безперервності освітнього процесу та потребують значних ресурсів для відновлення [1].

Демографічна криза, що поглиблюється через втрати населення та низьку народжуваність, створює додаткові виклики. Одним із ключових факторів, що ускладнює ситуацію, є міграційні процеси. Мільйони громадян України, зокрема молодь віком 18-25 років, залишили країну в пошуках безпеки, що призвело до суттєвого відтоку потенційних студентів. Частина з них інтегрувалася до освітніх систем інших країн, що підвищує ймовірність їхнього повернення після завершення війни.

Економічний аспект проблеми не менш значущий. Збройний конфлікт призвів до скорочення державного бюджету, переорієнтації фінансових ресурсів на оборонні та гуманітарні потреби, що суттєво обмежило

фінансування вищої освіти. Це ускладнює доступ до вищої освіти для соціально вразливих груп, зокрема через зростання вартості контрактного навчання, та загострює проблему соціальної нерівності.

Крім того, важливим аспектом є психологічний стан здобувачів та викладачів, які зазнали стресу, втрат і травматичних подій. Це зумовлює потребу розвитку програм підтримки ментального здоров'я, соціальної адаптації та реінтеграції студентів і працівників освіти.

Невизначеність щодо тривалості конфлікту та масштабів його наслідків ускладнює прогнозування майбутнього вищої освіти. Залишаються відкритими питання часу завершення війни, обсягу міжнародної підтримки для відновлення, повернення студентів та викладачів з-за кордону. Відповіді на ці запитання визначатимуть контури повоєнного розвитку системи.

Отже, проблема розвитку вищої освіти України в повоєнний період полягає у необхідності комплексного підходу до подолання наслідків війни, реформування застарілих підходів і адаптації до нових реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток вищої освіти в умовах кризових ситуацій, зокрема в контексті України, є предметом активного вивчення як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Українські науковці В. В. Ченцов, І. О. Дегтярьова, О. В. Григораш [2] звертають увагу на критичну необхідність реформування фінансових моделей функціонування закладів вищої освіти. Також зазначають, що наявна система фінансування підготовки фахівців вищої освіти не гарантує рівного доступу до навчання та не забезпечує бюджетними місцями найкращих абітурієнтів із високими результатами. Ця система не сприяє створенню справедливої конкуренції між закладами освіти та не забезпечує основної функції як інструменту державного замовлення на кваліфіковані кадри.

Автори часто наголошують на важливості адаптації навчальних закладів до нових умов у воєнний та повоєнний періоди. Дослідники Л. А. Озерова, М. І. Запотічна, Г. Т. Горват [3] розглядають значення цифрових технологій для забезпечення якості та доступності освіти під час війни й у процесі повоєнного відновлення, акцентуючи увагу на їхній ролі в модернізації навчання. Позитивним моментом є розширення можливостей освіти завдяки онлайн-навчанню та інструментам, таким як Zoom та Moodle. Зокрема, зазначається, що підготовка викладачів до роботи з новітніми технологіями та їхня адаптація до сучасних реалій є критично важливими для виховання молоді, здатної конкурувати на ринку праці. Цифрові рішення сприяють автономії студентів, роблять навчання інтерактивнішим і дозволяють адаптувати його до індивідуальних потреб. Проте автори звертають увагу на перешкоди, що уповільнюють розвиток: низький рівень цифрової компетентності та проблеми з інфраструктурою.

Українські дослідники А.М. Чубніська, В. Гучко [4] наголошують на проблемі низької інтернаціоналізації вітчизняних закладів вищої освіти. Вони зазначають, що обмежена кількість англomовних програм, слабка участь у міжнародних наукових проєктах та недостатня мобільність студентів і викладачів стримують конкурентоспроможність українських закладів на глобальному ринку. Відповідно, у дослідженні підкреслюється, що академічна мобільність студентів відіграє важливу роль у залученні їх до глобальної академічної спільноти та формуванні навичок міжкультурної взаємодії. Такі ініціативи, як програма ERASMUS, ілюструють її внесок до процесу європейської інтеграції та кар'єрного розвитку молодого покоління.

Ще одним важливим аспектом є аналіз впливу війни на наукову діяльність закладів вищої освіти. У роботі О. Черненко [5] підкреслюється,

що руйнування науково-дослідних матеріальних баз і відтік дослідників суттєво послабили науковий потенціал українських університетів. Автор пропонує відновлювати наукову інфраструктуру через цільові міжнародні гранти та партнерства з міжнародними установами, що може стати основою для інноваційного розвитку вищої освіти в повоєнний період.

На перетині технологічних і соціальних аспектів варто відзначити дослідження, яке провели С. П. Паламар, М. С. Науменко [6]. Автори аналізують, як штучний інтелект може оптимізувати навчальний процес. Для України ці ідеї є актуальними в контексті необхідності швидкого відновлення освітньої системи за умов дефіциту ресурсів. У зонах, де є віддалені регіони чи проблеми з інфраструктурою, платформи на базі штучного інтелекту можуть забезпечити доступ до якісних навчальних ресурсів через онлайн-курси, віртуальних репетиторів чи інтерактивні програми, доступні навіть на смартфонах.

У період воєнного стану, спричиненого складними обставинами, невідкладне використання дистанційних методів навчання постає єдиною можливим і критично необхідним шляхом для адаптації освітніх програм до викликів сьогодення. Проведене Н. Д. Козак, О. В. Рудинським, Д. О. Козаком [7] дослідження чітко продемонструвало обґрунтованість цього напрямку, підкресливши, що дистанційні інструменти не просто замінюють класичні методи, а й відкривають нові горизонти для ефективного навчання. Їх потенціал полягає у можливості масштабування, доступності для фахівців незалежно від їхнього географічного положення та швидкому оновленні змісту навчальних програм відповідно до актуальних вимог.

Важливим також є дослідження ментального здоров'я здобувачів освіти українських університетів під час воєнного періоду, що здійснювали науковці

M. Polyvianaia, Y. Yachnik, J. M. Fegert, E. Sitarski, N. Stepanova, I. Pinchuk [8].
Автори зазначають, що психічний стан здобувачів є критично значущим, адже цей стан безпосередньо впливає на їх академічну успішність, концентрацію уваги, мотивацію та здатність долати стреси, пов'язані з навчанням.

Результати дослідження виявилися вражаючими: 48 % здобувачів указали на ознаки посттравматичного стресового розладу (ПТСР), 34 % зазнавали помірної чи значної тривожності, 34 % страждали від депресії, а 19 % зіткнулися з клінічно вираженим безсонням, що свідчить про серйозне психологічне навантаження. Автори дослідження закликають до розробки та впровадження індивідуально орієнтованих заходів підтримки, які враховували б унікальні потреби кожного студента. Вони пропонують поєднання простих рішень (доступні онлайн-інструменти для самодіагностики) із складнішими підходами, наприклад, спеціалізованим консультуванням чи груповими терапевтичними програмами.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний обсяг наукових робіт, залишається низка невирішених питань, які потребують розв'язання для забезпечення сталого розвитку вищої освіти в Україні, особливо в післявоєнний період.

Зокрема, недостатньо досліджено ефективність різних форм дистанційного навчання в умовах війни. Це включає вивчення впливу таких форм навчання на якість освіти, рівень залученості здобувачів освіти та соціальну взаємодію серед студентів.

Іншим важливим моментом є психологічні наслідки війни для студентів і викладачів. Психологічний стрес, зумовлений війною, може мати значний довгостроковий вплив не тільки на академічну успішність, але й на емоційний

стан учасників освітнього процесу, що також потребує подальших досліджень для розробки ефективних терапевтичних та педагогічних стратегій підтримки.

Крім того, недостатньо дослідженими є аспекти науково-дослідної діяльності вітчизняних університетів. Незважаючи на важливість наукової роботи в університетах, питання її ефективності, впливу на інноваційний розвиток економіки країни та інтеграцію науки, освіти і виробництва залишаються актуальними для розгляду.

Таким чином, це дослідження спрямоване на вивчення невирішених аспектів, поглиблене розуміння яких дозволить розробити рекомендації для покращення освітньої системи України в умовах повоєнного відновлення та забезпечення її сталого розвитку в майбутньому.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – визначити та проаналізувати ключові тенденції розвитку вищої освіти України в повоєнний період на основі прогностичного аналізу.

Завдання статті:

1. Проаналізувати наявні тенденції розвитку освітньої галузі України.
2. Визначити основні виклики та можливості для розвитку вищої освіти в умовах післявоєнного відновлення.
3. Дослідити стан і перспективи науково-дослідної діяльності у вітчизняних університетах в умовах повоєнного періоду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вища освіта в Україні за останні десятиліття зазнала значних змін, зокрема завдяки впровадженню нових освітніх стандартів, модернізації навчальних програм та інтеграції до міжнародного освітнього простору.

Однак після початку військових дій в країні, вища освіта стикнулася із додатковими викликами, що зумовили суттєву адаптацію освітніх закладів до

нових реалій. Уже з початку 2020-х років спостерігається тенденція до прискореного впровадження цифрових технологій, що включає не лише онлайн-курси, але й цілі дистанційні програми, спрямовані на забезпечення доступності освіти для усіх здобувачів [9, р. 1]. Ці процеси стали не лише реакцією на війни, а й невід'ємною частиною стратегічного розвитку вищої освіти України в умовах глобалізації.

Перехід до онлайн-навчання став необхідністю в умовах руйнування інфраструктури та міграції здобувачів і викладачів. Важливе значення у реалізації ефективного дистанційного навчання відіграли навчальні платформи Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams та інші. Ці платформи забезпечують можливість організації синхронного навчання, проведення онлайн-лекцій, семінарів, вебінарів, а також обміну навчальними матеріалами та виконання завдань [10, с. 33].

Синхронне навчання відіграє важливе значення у створенні відчуття присутності та інтерактивності. Воно сприяє формуванню когнітивного резонансу, коли студенти активно обмінюються ідеями та отримують миттєвий зворотний зв'язок. Це особливо важливо для дисциплін, що вимагають активного обговорення та аналізу.

Асинхронне навчання, з іншого боку, забезпечує автономію, дозволяючи студентам корегувати та підлаштовувати свій графік здобуття освіти. Цей підхід стимулює самостійність та відповідальність, а також дозволяє адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб та можливостей.

Важливим є те, що цифрові платформи не лише забезпечують передачу навчальних матеріалів, але й створюють простір для обміну знаннями та співпраці. Вони дозволяють організовувати групову роботу, спільно

створювати документи та обговорювати питання на форумах та в чатах, що сприяє розвитку критичного мислення та комунікативних навичок.

Ця тенденція, ймовірно, залишиться актуальною і в повоєнний період, сприяючи гнучкості освітнього процесу, але водночас вимагаючи значних інвестицій у технічне забезпечення. Враховуючи ці нововведення, університети повинні адаптувати свої навчальні плани та розвивати нові форми інтерактивного навчання, зокрема через платформу електронного навчання. Також, ефективне використання дистанційного навчання вимагає не лише технічної компетентності, але й педагогічної майстерності. Викладачі повинні володіти методами організації інтерактивного навчання, розробки якісного цифрового контенту та оцінювання результатів навчання в онлайн-форматі.

Слід зазначити, що в умовах війни, дистанційне навчання відіграє важливу роль у підтримці психологічного благополуччя студентів та викладачів. Воно забезпечує відчуття стабільності та зв'язку з освітнім середовищем, що є особливо важливим в умовах невизначеності та стресу.

Співпраця з іноземними університетами, програми обміну та залучення міжнародних грантів стали важливими інструментами розвитку вищої освіти, що сприяють інтеграції національних освітніх систем до міжнародного освітнього простору та підвищенню їх конкурентоспроможності на світовому рівні [11, с. 22]. У повоєнний період, коли відновлення та модернізація національної освітньої інфраструктури є важливими завданнями, такі форми співпраці набувають особливого значення. Вони сприяють формуванню сприятливого середовища для залучення іноземних здобувачів освіти та викладачів, що, у свою чергу, дозволяє українським університетам відновлювати і навіть покращувати свою репутацію на міжнародній арені. Це

є важливим кроком для відновлення престижу української вищої освіти, яка постраждала від військових дій, а також для створення сприятливих умов для залучення інвестицій до сфери освіти та науки.

Програми академічного обміну, зокрема мобільність студентів та викладачів, дають можливість обмінюватися досвідом, запроваджувати нові методи викладання, дослідження та практики, що відповідають сучасним вимогам світового освітнього простору. Завдяки такій співпраці українські університети можуть підвищувати рівень освіти, залучати міжнародні інвестиції, а також здійснювати спільні науково-дослідні проєкти, що, безсумнівно, сприятиме розвитку інноваційної діяльності в країні [12, с. 35].

Крім того, залучення міжнародних грантів є важливим джерелом фінансування наукових досліджень, інфраструктурних проєктів та модернізації навчальних процесів. Це дозволяє університетам здійснювати технічне переоснащення лабораторій, розробляти нові освітні програми та інтегрувати сучасні технології до навчального процесу, що, в свою чергу, допомагає забезпечити високий рівень освіти та науки в країні. Післявоєнний період, безумовно, відкриває нові можливості для залучення міжнародних грантів, оскільки багато іноземних організацій та держав вже сьогодні готові підтримувати проєкти, спрямовані на відновлення та розвиток вищої освіти в Україні.

У цьому контексті важливою складовою міжнародної співпраці є використання дистанційних платформ, які значно полегшують організацію міжнародних проєктів та забезпечують ефективну взаємодію між університетами різних країн. Дистанційне навчання та онлайн-курси дозволяють проводити спільні лекції, семінари та наукові конференції, що

дозволяє не лише підтримувати рівень освіти, а й зберігати міжнародну співпрацю навіть у складних умовах, коли фізична мобільність є обмеженою.

У повоєнний період система вищої освіти зіткнеться з необхідністю вирішення кількох стратегічних завдань. По-перше, це підготовка висококваліфікованих кадрів для відбудови країни. По-друге, інтеграція глобальних тенденцій: цифровізація, автоматизація, посилення науково-дослідної діяльності вітчизняних університетів та розвиток грантової діяльності, що вимагатиме від закладів вищої освіти модернізації стратегічних планів. По-третє, психологічні наслідки війни, зокрема посттравматичний стресовий розлад серед студентів та викладачів, потребуватимуть створення адаптивного освітнього середовища та підготовки фахівців у сфері ментального здоров'я.

Науково-дослідна діяльність в українських університетах до війни характеризувалася обмеженим фінансуванням та недостатньою інтеграцією з міжнародною науковою спільнотою. Зокрема, університети мали проблеми з оновленням наукового обладнання та доступом до сучасних дослідницьких платформ, що значною мірою обмежувало їхній внесок у вирішення актуальних завдань для національної економіки. Війна, безумовно, поглибила ці труднощі, однак вона водночас дала можливість переглянути наявні підходи до розвитку науково-дослідної діяльності в повоєнний період [13, р. 3].

Сучасний стан науково-дослідної бази в українських університетах після початку війни зазнав значних збитків, зокрема через руйнування або втрату наукових лабораторій та дослідницьких центрів у наслідок окупації територій та військові дії. Технічне обладнання, яке залишилося, часто є застарілим, а доступ до нього став значно ускладненим. До того ж, значна кількість науковців покинула країну, шукаючи безпеки та сприятливіших умов

для наукової діяльності, що спричинило серйозну втрату кадрового потенціалу в країні. Водночас, фінансування науково-дослідної діяльності суттєво скоротилося, оскільки більшість державних ресурсів були спрямовані на вирішення нагальних питань оборони та гуманітарної підтримки.

Перспективи розвитку науково-дослідної діяльності в українських університетах у повоєнний період можуть суттєво розширитися завдяки активній інтеграції до міжнародного наукового простору та поглибленню співпраці з іноземними партнерами [13, р. 4]. Участь у спільних наукових проєктах із закордонними університетами та організаціями, а також співпраця у міжнародних програмах зможуть забезпечити не лише фінансову, але й інституційну підтримку.

Ще одним перспективним напрямком є орієнтація на прикладні дослідження, що відповідають на актуальні потреби суспільства: відновлення інфраструктури, екологічні та медичні проблеми, а також безпека. Це створює підґрунтя для відновлення наукової діяльності в університетах, сприяючи розвитку інновацій у ключових сферах. Використання онлайн-платформ для поширення результатів досліджень дозволить максимально залучити широку аудиторію до наукових досягнень.

Державно-приватне партнерство також може стати важливим аспектом відновлення науково-дослідної діяльності університетів у повоєнний час. Залучення бізнесу до фінансування наукових досліджень дозволить знайти додаткові ресурси для розвитку науки, особливо коли дослідження будуть орієнтовані на практичні завдання відбудови країни. Інвестиції з боку бізнесу можуть стати рушієм для вирішення завдань, що мають велике соціальне та економічне значення для відновлення України після війни.

Розвиток та мотивація молодих науковців стане ще однією ключовою складовою дослідницької діяльності в повоєнний період. Програми підтримки молодих учених, які повертаються з-за кордону або залишаються в Україні, сприятимуть формуванню нового покоління фахівців, здатних внести значний вклад у розвиток науки в країні. Дистанційні курси, вебінари та інші освітні ініціативи можуть допомогти у підготовці та підтримці молодих учених [13, р. 5].

Для реалізації цих перспектив необхідна чітка державна політика, спрямована на підтримку науково-дослідної діяльності, а також активна позиція власне університетів, які повинні наполегливо шукати нових партнерів та ресурси для розвитку наукових ініціатив. У цьому контексті дистанційні платформи та інші інноваційні технології можуть стати важливим інструментом для обміну знаннями, організації наукових зустрічей та залучення міжнародних експертів до наукової діяльності в Україні.

Нижче наведено таблицю, що відображає основні напрямки та виклики для вищої освіти України в умовах повоєнного відновлення (табл. 1).

Таблиця 1

Прогностичний аналіз тенденцій розвитку вищої освіти України в повоєнний період: основні напрямки та виклики

Тенденція	Опис	Прогнозовані зміни та виклики
Цифровізація освітнього процесу	Впровадження нових технологій для покращення якості освіти, зокрема інтеграція штучного інтелекту, онлайн-платформ та дистанційних курсів	Розвиток інфраструктури для дистанційного навчання, підготовка викладачів до нових технологій, адаптація здобувачів освіти

Модернізація навчальних планів	Оновлення програм відповідно до вимог ринку праці, інтеграція новітніх технологій та міждисциплінарних підходів у навчальний процес	Переорієнтація на практичні навички, акцент на інновації та цифрову грамотність
Інтернаціоналізація освіти	Залучення міжнародних партнерів для розширення можливостей мобільності студентів, викладачів та проведення спільних наукових досліджень	Створення умов для міжнародних академічних обмінів, розвиток співпраці з університетами за кордоном
Інклюзивність освіти	Гарантування рівного доступу до освіти для всіх груп населення	Підвищення доступності освітніх ресурсів, адаптація навчальних платформ для людей з інвалідністю
Підвищення якості викладання	Професійний розвиток педагогів, вдосконалення методик викладання, включення нових педагогічних технологій та стратегій	Створення програм підвищення кваліфікації для викладачів, адаптація навчальних матеріалів до нових умов
Стійкість до криз	Створення гнучкої та стійкої до зовнішніх впливів освітньої системи, що зможе швидко адаптуватися до змін в економічній та соціальній сфері	Впровадження стратегій для збереження освітніх процесів у кризових умовах, підтримка психічного здоров'я студентів та викладачів

Розвиток науково-дослідної діяльності	Підвищення ролі наукових досліджень у закладах вищої освіти, інтеграція науки, освіти та бізнесу, розвиток інноваційних технологій і стартапів на базі університетів	Створення дослідницьких центрів, підтримка міждисциплінарних проєктів, інтеграція з міжнародними науковими спільнотами
---------------------------------------	--	--

Джерело: [11-14]

Війна, що триває в Україні, мала та має значний вплив на всі сфери життя, зокрема на освіту. Студенти університетів стали одними з тих, хто найсильніше відчув на собі наслідки військових дій. Порушення психічного здоров'я серед здобувачів освіти стало серйозною проблемою, яка впливає на їх академічну успішність, мотивацію до навчання та загальний стан здоров'я [14, р. 1].

Результати нещодавнього крос-секційного дослідження, спрямованого на вивчення поширеності ментальних розладів серед студентів та їхнього впливу на академічну успішність, виявили тривожні показники: 86 % респондентів повідомили про наявність симптомів депресії, 66 % - про симптоми тривожності, 57 % - про проблеми зі сном, а 48 % - про симптоми посттравматичного стресового розладу. Регресійний аналіз показав, що наявність ментальних розладів значно знижує академічну успішність студентів, при цьому депресія, тривожність та проблеми зі сном є основними чинниками, що призводять до погіршення навчальних результатів.

Поширеність ментальних розладів серед студентів, а також їхній безпосередній вплив на академічні досягнення, є серйозним викликом для відновлення українського суспільства після війни. Враховуючи ці обставини, необхідно вжити термінових заходів як на інституційному рівні, так і в рамках

державної політики для підтримки студентів та усунення факторів, що негативно впливають на їхнє психічне здоров'я та академічні результати. Психологічна підтримка, програми психічного здоров'я, вдосконалення освітнього процесу та створення безпечного середовища для молоді мають стати пріоритетами для післявоєнного відновлення освіти в Україні. Лише комплексний підхід до вирішення цих проблем дозволить не тільки підтримати студентів у складний час, але й забезпечити стійкість і розвиток вищої освіти на довгострокову перспективу.

Отже, результати згаданих вище досліджень демонструють, що війна в Україні має не лише безпосередні фізичні наслідки, як-от людські втрати та руйнування інфраструктури, але й прихований ефект - зниження академічної успішності серед молоді через психічні проблеми. Якщо молодь не отримує необхідних знань та навичок у часи війни, вона ризикує не реалізувати свій потенціал у післявоєнний період. Це створює загрозу для соціального і економічного відновлення України в майбутньому, адже втрата трудового потенціалу молоді позначатиметься на розвитку ринку праці та інноваційних галузей [15, с. 230].

Висновки. Вища освіта в Україні переживає значні трансформації, що зумовлені новими реаліями, зокрема війною та інтеграцією цифрових технологій в освітній процес. В умовах кризових ситуацій університети змогли адаптуватися, активно впроваджуючи онлайн-формати навчання, що дозволяє забезпечити доступність освітніх послуг для здобувачів освіти навіть у складних умовах. Дистанційні платформи стали важливим інструментом для організації освітнього процесу, що включає як синхронні, так і асинхронні методи навчання. Це не лише дозволяє студентам адаптувати процес до

власних можливостей, але й сприяє розвитку навичок комунікації та критичного мислення.

У повоєнний період Україна зіштовхнеться з новими викликами, як-от відновлення науково-дослідної діяльності, адаптація університетів до глобальних освітніх тенденцій та створення умов для інтеграції у міжнародний освітній простір. Програми академічного обміну, співпраця з іноземними університетами та залучення міжнародних грантів будуть відігравати важливу роль у відновленні національної освіти, залученні інвестицій та підвищенні конкурентоспроможності українських університетів на міжнародній арені.

Однак успішний розвиток вищої освіти в Україні вимагає не лише модернізації навчальних програм та технічного забезпечення, але й підвищення педагогічної майстерності викладачів, що мають володіти методами організації інтерактивного навчання та створення якісного цифрового контенту. Важливою складовою цього процесу є також психологічна підтримка студентів та педагогів, зокрема створення адаптивного освітнього середовища для подолання наслідків війни. Завдяки активному залученню міжнародних партнерів та технологій, система вищої освіти України має потенціал для значного зростання та інтеграції до глобального освітнього і наукового простору.

Список використаних джерел

1. Kozak N., Zaychenko G., Gorchakova N., Doroshenko A., Kozak D. Recent challenges in higher medical, military and medical education: sustainability trends in the prism of COVID-19 pandemic and Russian full-scale invasion 2022–2023. *Current Aspects of Military Medicine*. 2023. Vol. 30, № 2. P. 23-30. DOI: <https://doi.org/10.32751/2310-4910-2023-30-2-02>.

2. Ченцов В. В., Дегтярьова І. О., Григораш О. В. Фінансування вищої освіти в Україні: проблеми та ідеї для реформи. *Ефективна економіка*. 2019. № 7. С. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2.019.7.8>
3. Озерова Л. А., Запотічна М. І., Горват Г. Т. Перетворення освітніх парадигм у післявоєнний період: оцінка впливу цифрових технологій на навчання та доступ до освіти. *Академічні візії*. 2024. № 28. С. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10706314>.
4. Чубніська А.-М., Гучко В. Академічна мобільність як предмет науково-педагогічних досліджень. *Академічні візії*. 2023. № 23. С. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8433819>.
5. Черненко О. Управління груповою науково-дослідницькою роботою студентів педагогічних ЗВО. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 3. С. 248–256. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-248-256>.
6. Паламар С. П., Науменко М. С. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення принципів академічної чесності. *Освітологічний дискурс*. 2024. № 1(44). С. 68–83. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.15>.
7. Козак Н.Д., Рудинський О.В., Козак Д.О. Особливості організації навчального процесу на факультеті перепідготовки та підвищення кваліфікації Української військово-медичної академії в умовах воєнного стану. *Сучасні аспекти військової медицини*. 2023. Т. 30. № 1. С. 38–47. DOI: <https://doi.org/10.3275/2310-4910-2023-30-1-03>
8. Polyvianaia M., Yachnik Y., Fegert J. M., Sitarski E., Stepanova N., Pinchuk I. Mental health of university students twenty months after the beginning of the full-scale Russian-Ukrainian war. *BMC Psychiatry*. 2025. Vol. 25, № 1. P. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12888-025-06654-1>.
9. Fedorchenko Y., Zimba O., Gulov M. K., Yessirkepov M., Fedorchenko M.

Medical education challenges in the era of internationalization and digitization. *Journal of Korean Medical Science*. 2024. Vol. 39, № 39. P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.3346/jkms.2024.39.e299>.

10. Гайтан О. М. Порівняльний аналіз можливостей використання інструментарію вебінарорієнтованих платформ Zoom, Google Meet та Microsoft Teams в онлайн-навчанні. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. Т. 87, № 1. С. 33–67. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4832>.

11. Максак І., Радченко М. Європейські гранти у контексті неформальної освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. Т. 177, № 21. С. 21–26. DOI: <https://doi.org/10.58407/visnik.232104>.

12. Мартинюк А. П., Губіна А. М. Академічна мобільність студентів як вагома складова інтернаціоналізації освіти. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 2. С. 35–43. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.2.6>.

13. Wolfsberger W., Chhugani K., Shchubelka K., Frolova A., Salyha Y., Zlenko O., Arych M., Dziuba D., Parkhomenko A., Smolanka V., Gümüş Z. H., Sezgin E., Diaz-Lameiro A., Toth V. R., Maci M., Bortz E., Kondrashov F., Morton P. M., Łabaj P. P., Romero V., Hlávka J., Mangul S., Oleksyk T. K. Scientists without borders: lessons from Ukraine. *Gigascience*. 2022. Vol. 12. P. 1-11. DOI: <https://doi.org/10.1093/gigascience/giad045>.

14. Pinchuk I., Feldman I., Seleznova V., Virchenko V. Braving the dark: mental health challenges and academic performance of Ukrainian university students during the war. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 2025. Vol. 60, № 3. P. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00127-025-02867-7>.

15. Рудишин С. Д., Мельник О. С., Коренева І. М. Екологізація освіти на засадах сталого розвитку в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Т. 2, № 37. С. 230–236. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2018-2-37-230-236>.